

ปัญหาการลงโทษปรับของไทย¹

พิมรพี ไอยะรา²

สังคมเกิดจากการรวมตัวของบุคคลหลากหลายคน ทำให้แต่ละคนต่างมีแนวคิดที่แตกต่างกัน เพื่อให้สังคมมีความสงบสุขจึงจำเป็นต้องมีมาตรการในการควบคุมดูแลคนในสังคมให้มีระเบียบเรียบร้อย กฎหมายถือเป็นเครื่องมือในการจัดระเบียบสังคมอย่างหนึ่ง หากมีการฝ่าฝืนกฎ กติกาของสังคมนั้น บุคคลเหล่านั้นย่อมได้รับการลงโทษ การลงโทษนั้นถือเป็นการป้องกันและปราบปราม ควบคุมดูแลบุคคลในสังคมให้อยู่อย่างสงบสุข ในทางอาญานั้น กฎหมายได้กำหนดบทลงโทษไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 ไว้ได้แก่ โทษประหารชีวิต โทษจำคุก โทษกักขัง โทษปรับ และโทษริบทรัพย์

โทษปรับเป็นมาตรการทางอาญาที่มีมาตั้งแต่สมัยโบราณ ซึ่งในปัจจุบันก็มีการบัญญัติไว้เป็นโทษทางอาญาอย่างหนึ่งและยังคงใช้บังคับอยู่ โดยวัตถุประสงค์ของโทษปรับนั้นมุ่งเน้นเพื่อป้องปรามหรือข่มขู่ยับยั้งอาชญากรรม เป็นการลงโทษต่อทรัพย์สินของผู้กระทำความผิด เป็นมาตรการที่ให้ผู้กระทำความผิดได้รับความเสียหายทางเศรษฐกิจจากการถูกบังคับเอาเก็บทรัพย์สิน เพื่อนำไปพัฒนาประเทศอีกต่อไป โดยโทษปรับนั้นสามารถบังคับได้ทั้งบุคคลธรรมดาและนิติบุคคล ข้อดีของโทษปรับคือเป็นการใช้โทษที่มีต้นทุนในการบริหารจัดการต่ำกว่าโทษจำคุก และยังมีความสะดวกรวดเร็ว โทษปรับไม่ก่อให้เกิดผลกระทบด้านเสรีภาพ ไม่กระทบต่อสังคมมากนัก เนื่องจากหากต้องโทษจำคุกแล้วก็ต้องสูญเสียทรัพยากรแรงงานในประเทศเข้าไปใช้ชีวิตในคุกเพียงแต่กระทำความผิดเล็กน้อย ยิ่งไปกว่านั้นยังนำพฤติกรรมที่ได้เรียนรู้จากในคุกมาใช้งานกลายเป็นอาชญากรในที่สุดและยังสูญเสียค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูนักโทษ รวมถึงที่เป็นปัญหาในขณะนี้คือนักโทษล้นคุก ที่สำคัญผลกระทบจากการจำคุกเมื่อออก

¹ บทความนี้เรียบเรียงจากการศึกษาอิสระ เรื่อง ปัญหาการลงโทษปรับของไทย โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ รองศาสตราจารย์จุฑา วงศ์ทองสรรค์ และคณะกรรมการสอบ คือ รองศาสตราจารย์ จรัส เล็งวิทยา และ รองศาสตราจารย์ประเทือง ธนิยผล

² นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต (ส่วนกลาง) คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

จากการต้องโทษจำคุกแล้วนั้นก็คือการถูกสังคมรังเกียจ ถูกเหยียดหยาม กีดกันการทำงานไม่ให้โอกาสแก้ตัว หรือที่เรียกว่า “สังคมตีตรา”

จากการศึกษาการลงโทษปรับของไทยยังคงมีประเด็นปัญหาที่ต้องพิจารณาหลายประการด้วยกัน ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. ปัญหาการกำหนดโทษปรับโดยไม่คำนึงถึงสภาพทางเศรษฐกิจของผู้กระทำความผิดที่เป็นนิติบุคคล

โทษปรับของไทยนั้นใช้เกณฑ์ในการปรับในลักษณะตายตัว (Fix Sum System) คือกฎหมายกำหนดไว้ โดยจะกำหนดโทษปรับเริ่มต้นและเพดานขั้นสูงไว้ มีแนวทางการลงโทษที่เท่ากัน โดยคำนึงจากลักษณะความรุนแรงของความผิดและพฤติการณ์ของผู้กระทำความผิดเป็นเกณฑ์ หากบุคคลที่กระทำความผิดเช่นเดียวกันก็จะได้รับโทษในอัตราที่เท่ากัน โดยไม่ได้คำนึงถึงสภาพความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจ โทษปรับเป็นโทษที่บังคับใช้ได้ทั้งบุคคลธรรมดาและนิติบุคคล โดยทางผู้ศึกษาได้ศึกษาเฉพาะกรณีของนิติบุคคล ซึ่งนิติบุคคลนั้นถือเป็นบุคคลที่ถูกหมายสมมติขึ้นโดยจะกระทำการผ่านผู้แทนนิติบุคคล จึงมีสภาพบุคคลที่สามารถกระทำความผิดได้เช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา การลงโทษปรับก็เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดโดยไม่คำนึงถึงสภาพทางเศรษฐกิจของนิติบุคคล ไม่ได้พิจารณาถึงทุนที่จดทะเบียน หรือสภาพทางการเงินของผู้แทนนิติบุคคล กรรมการของนิติบุคคลเหล่านั้น การลงโทษปรับจึงไม่เหมาะสมกับฐานะของผู้กระทำความผิดที่เป็นนิติบุคคล โดยอาจเล็งเห็นว่าเมื่อชั่งน้ำหนักของประโยชน์ที่ได้รับจากการกระทำความผิดมีมากกว่าการจ่ายค่าปรับที่เล็กน้อย ซึ่งส่วนใหญ่การฝ่าฝืนกฎหมายของนิติบุคคลมักจะส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม เค็ดรื้อนต่อประชาชนในสังคม ประชาชนต้องได้รับผลกระทบจากความเห็นแก่ตัวของนิติบุคคลที่ไม่มีความเกรงกลัวต่อการกระทำความผิด ตัวอย่างเช่นการลักลอบทิ้งน้ำเสียลงสู่แม่น้ำสาธารณะ หรือการลักลอบทิ้งกากอุตสาหกรรม โดยไม่สนใจถึงผลกระทบที่เกิดขึ้น มองเพียงผลประโยชน์ที่ได้รับจากการกระทำความผิดนั้นได้รับผลประโยชน์มากกว่าการจ่ายค่าปรับเพียงเล็กน้อย จึงไม่มีการแก้ไขให้ถูกต้องตามกฎหมาย จึงเห็นได้ว่าโทษปรับที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบันเป็นช่องทางให้นิติบุคคลไม่เกรง

กลัวต่อโทษปรับ ทำให้โทษปรับไม่ได้ประสิทธิภาพทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางฐานะในสังคม และไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ที่ต้องการป้องกันและยับยั้งอาชญากรรม กลับกลายเป็น ช่องโหว่ทางกฎหมายที่ต้องแก้ไขและพัฒนาต่อไป

2. ปัญหาการกำหนดอัตราค่าปรับในลักษณะเพดานขั้นต่ำที่ไม่เหมาะสมกับผู้กระทำความผิด

กรณีที่โทษปรับได้กำหนดเกณฑ์ขั้นต่ำและเพดานสูงสุดไว้เพื่อให้ผู้พิพากษาได้ใช้ดุลยพินิจในการพิจารณาตามความร้ายแรงของโทษและพฤติการณ์ของผู้กระทำความผิด แต่อย่างไรก็ตามศาลต้องกำหนดอัตราค่าปรับภายในกรอบที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น ซึ่งก็มีกฎหมายบางฉบับที่กำหนดเกณฑ์ขั้นต่ำที่สูงจนเกินไป ทำให้ไม่เปิดช่องว่างให้ศาลได้ใช้ดุลยพินิจอย่างเต็มที่ อย่างเช่น พระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ.2551 มาตรา 38 วรรคแรก ประกอบมาตรา 79 วางหลักว่า “ห้ามผู้ใดประกอบกิจการให้เช่า แลกเปลี่ยน หรือจำหน่าย ภาพยนตร์โดยทำเป็นธุรกิจหรือได้รับประโยชน์ตอบแทน เว้นแต่ได้รับใบอนุญาตจากนายทะเบียน หากฝ่าฝืนต้องระวางโทษปรับตั้งแต่สองแสนบาทถึงหนึ่งล้านบาท และปรับอีกไม่เกินวันละหนึ่งหมื่นบาทตลอดระยะเวลาที่ฝ่าฝืนอยู่” ซึ่งจะเห็นได้ว่าโทษปรับขั้นต่ำอยู่ที่สองแสนบาท ทำให้เกิดปัญหาในคดีที่พนักงานกึ่งขะที่ศาลอาญาพิพากษาให้ปรับเป็นเงินถึง 133,400 บาท จากการนำแผ่นวีซีดีภาพยนตร์เก่าๆ ที่ เก็บได้จากกองขยะไปวางขายในตลาดนัด ในราคาแผ่นละ 20 บาท เพื่อหารายได้เสริมจนเจือรอบครั้นนั้น เป็นที่วิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวางถึงความไม่เหมาะสมของศาลในการตัดสิน แต่หากพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่าเป็นปัญหาที่ตัวบทกฎหมายที่ไม่มีการเปิดช่องว่างให้มีการใช้ดุลยพินิจที่ศาลสามารถใช้หัวใจในการตัดสินใจได้ จะทำให้ศาลเปรียบเสมือนเป็นเครื่องจักรในการตัดสินคดี ทำให้ศาลไม่สามารถลงโทษปรับให้ต่ำกว่าที่กฎหมายกำหนดได้ จึงทำให้เกิดความไม่เหมาะสมและไม่สามารถเข้าถึงความยุติธรรมได้

3. ปัญหาเกี่ยวกับการทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับ

นอกจากมาตรการยึดหรืออายัดสิทธิเรียกร้องในทรัพย์สินของผู้กระทำความผิด หรือการกักขังแทนค่าปรับแล้วนั้น กฎหมายยังได้มีการบัญญัติมาตรการทางเลือกให้แก่ผู้กระทำความผิดที่ไม่สามารถชำระค่าปรับได้ คือ การทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์

ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 30/1 ได้กำหนดให้เป็นสิทธิของผู้กระทำความผิดที่ไม่มี
ความสามารถในการชำระค่าปรับได้เท่านั้นที่จะร้องขอต่อศาลเพื่อให้ศาลอนุญาต แต่ไม่ได้ให้อำนาจศาลในการสั่งให้ทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์แก่ผู้กระทำความผิด
ได้ ซึ่งการทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์นั้นเป็นมาตรการหนึ่งที่มุ่งเน้นการ
ฟื้นฟูแก้ไขผู้กระทำความผิด โดยสามารถช่วยขัดเกลาคิดใจ ให้ผู้กระทำความผิดได้รู้สึกสำนึกถึง
การกระทำความผิดของตน แต่เมื่อกฎหมายกำหนดให้สิทธิการทำงานบริการสังคมหรือทำงาน
สาธารณประโยชน์เป็นสิทธิของคนไม่มีเงินชำระค่าปรับเท่านั้นที่ได้ ดังนั้นหากบุคคลที่มี
สภาพทางเศรษฐกิจที่ดี มีกำลังในการชำระค่าปรับ เมื่อชำระค่าปรับแล้วคดีย่อมเป็นอันเลิกกัน
ทำให้ไม่เกิดความรู้สึกสำนึกต่อการกระทำความผิดของตน จึงเห็นได้ว่าการทำงานบริการสังคม
หรือทำงานสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับมิได้สำหรับผู้ที่มีรายได้ต่ำเท่านั้นจึงเป็นมาตรการ
เสริมที่ขาดความเท่าเทียมกันและขาดประสิทธิภาพ

จากประเด็นปัญหาที่กล่าวมานี้เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้การลงโทษปรับของไทย ยังไม่
สามารถบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และตรงตามวัตถุประสงค์ของกฎหมาย จึงมีข้อเสนอแนะ
แนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว ซึ่งสรุปได้ ดังต่อไปนี้

1. ปัญหาการกำหนดโทษปรับโดยไม่คำนึงถึงสภาพทางเศรษฐกิจของผู้กระทำความผิดที่เป็น
นิติบุคคล ควรที่จะนำโทษปรับรายวัน (day fine) ที่บังคับใช้ในต่างประเทศมาปรับใช้ใน
ประเทศไทย ซึ่งเป็นการนำรายได้เฉลี่ยต่อวันของผู้กระทำความผิดหลังหักค่าใช้จ่ายคูณกับ
จำนวนวันปรับ จึงออกมาเป็นอัตราโทษปรับ โดยจำเป็นต้องได้รับข้อมูลที่ถูกต้องเพื่อความ
ยุติธรรม และต้องกำหนดบทลงโทษแก่ผู้ที่ให้ข้อมูลทางการเงินอันเป็นเท็จเพื่อป้องกันการ
หลอกลวงโทษ และต้องกำหนดเพดานขั้นสูงของจำนวนวันปรับไว้เพื่อป้องกันการลงโทษที่สูง
จนไม่มีที่สิ้นสุด

2. ปัญหาการกำหนดอัตราค่าปรับในลักษณะเพดานขั้นต่ำที่ไม่เหมาะสมกับผู้กระทำความ
ผิด ควรที่จะยกเลิกโทษขั้นต่ำที่กฎหมายกำหนดไว้ทั้งหมด เพื่อให้ศาลสามารถใช้ดุลยพินิจ
ได้อย่างกว้างมากยิ่งขึ้น แต่ยังคงต้องมีการกำหนดอัตราเพดานขั้นสูงไว้เช่นเดิม เพื่อไม่ให้เกิด
ข้อผิดพลาดที่โทษปรับสูงจนไม่มีที่สิ้นสุด ถ้าหากไม่มีอัตราโทษปรับขั้นต่ำ ศาลก็จะสามารถใช้

คุณพินิจในการกำหนดโทษ ใช้ศักยภาพทางจิตใจของตนเองได้อย่างเต็มที่ตามความเหมาะสมของผู้กระทำความผิดแต่ละคน ไม่ทำให้ศาลกลายเป็นเพียงเครื่องจักรกลในการตัดสินคดี เพื่อให้เกิดความเหมาะสมในการลงโทษผู้กระทำความผิดแต่ละรายและที่สำคัญทำให้เกิดความยุติธรรมในกระบวนการพิจารณาของไทย ก่อให้เกิดความสงบสุขแก่สังคม

3. ปัญหาเกี่ยวกับการทำงานบริการสังคมหรืองานสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับ ควรแก้ไขกฎหมายจากที่การทำงานบริการสังคมหรืองานสาธารณประโยชน์เป็นสิทธิเฉพาะตัวของผู้กระทำความผิดที่ยากจนร้องขอต่อศาลเท่านั้น โดยศาลไม่มีอำนาจสั่งได้ ให้กลายเป็นอำนาจของศาลที่จะสั่งให้ผู้กระทำความผิดทั้งยากจนและร่ำรวยทำงานบริการสังคมหรืองานสาธารณประโยชน์ได้เพื่อชดเชยการกระทำความผิดของตนและเพื่อให้เกิดความรู้สึกละอายใจแล้วสามารถพัฒนาตนเองเป็นคนดีในสังคมได้

เอกสารอ้างอิง

กฤตยา อารีรักษ์. “ความเหมาะสมในการนำ day fine มาใช้กับประเทศไทย.” วารสารรัชต์ภาคย์, 81-90.

ชวกล สาครรัตน์. “มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับโทษปรับ.” วิทยานิพนธ์นิติศาสมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2557.

วีระพงษ์ บุญโยภาส. โครงการพัฒนามาตรการยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับและมาตรการกักขังแทนค่าปรับตามประมวลกฎหมายอาญา. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม, 2551.

สกลรัตน์ ทิพย์บุญทรัพย์. “การบังคับคดีอาญา: ศึกษาการบังคับโทษปรับ.” วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2552.